

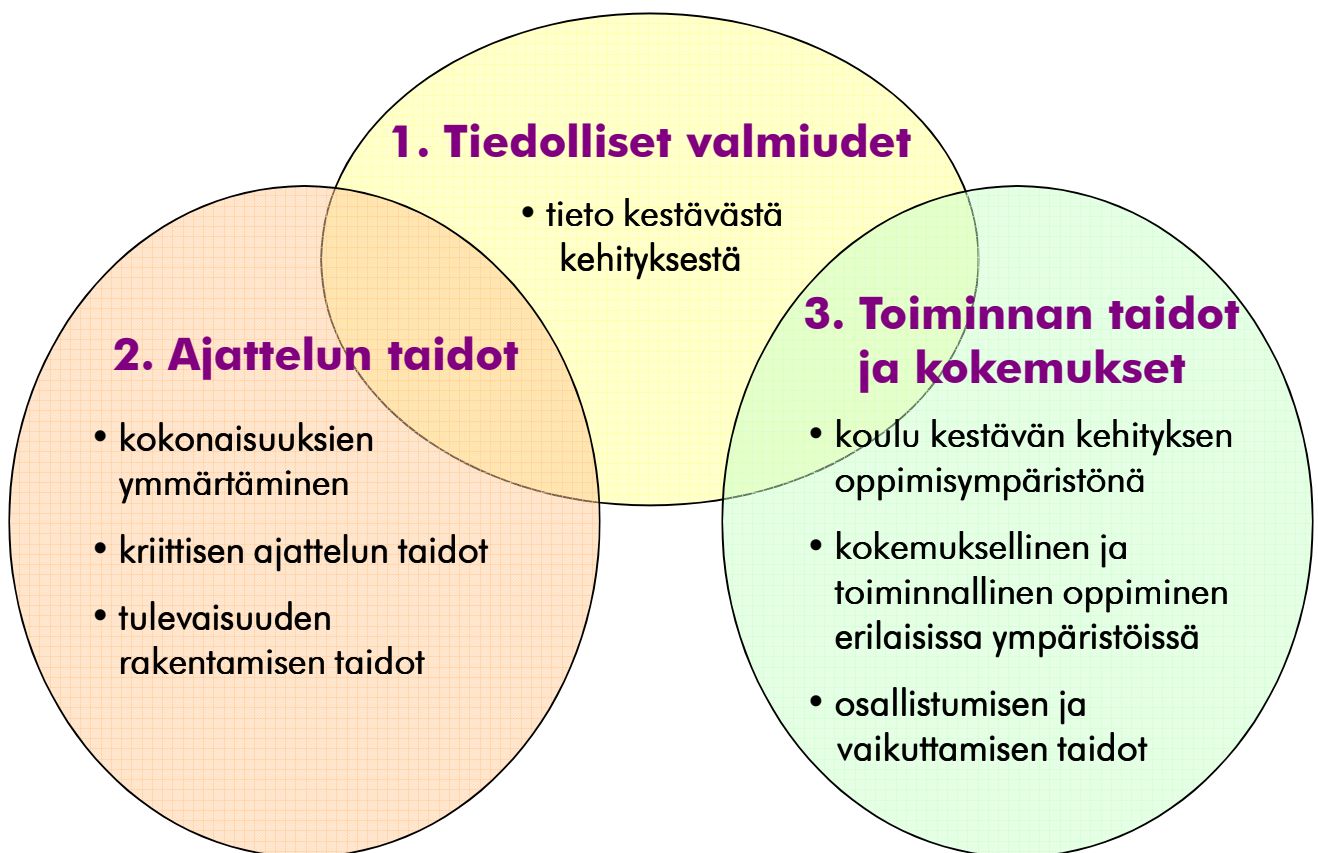
Oppilaitosten kestävän kehityksen kriteerit

Opetuksen toteutuksen arviointi, tausta-aineistoa

AMMATILLISET OPPILAITOKSET

Taustaa

Kestävän kehityksen kasvatuksen tavoitteena on ihmisiä, joilla on kyky ja halu vaikuttaa yhteisen kestävän tulevaisuuden rakentumiseen oman elämänsä eri vaiheissa ja rooleissa. Oppilaitosten kestävän kehityksen kriteerien opetuksen toteutusta koskeva osa pohjautuu tarkoitusta varten laadittuun kestävän kehityksen kasvatuksen malliin, jonka osia ovat 1) tiedolliset valmiudet, 2) ajattelun taidot sekä 3) toiminnan taidot ja kokemukset (kuva alla). Mallin kehittämisestä ovat vastanneet Erkka Laininen OKKA-säätiöstä, Risto Tenhunen Eco-Onesta, Kati Lundgren Suomen ympäristöopisto SYKLI:stä sekä ympäristökasvatuksen tutkijat FT Sirpa Tani, KT Hannele Cantell ja MMM Sanna Koskinen. Työn pohjana on hyödynnetty laajasti ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen kasvatuksen malleja sekä ENSI-hankkeen tuottamia kestävän kehityksen kasvatuksen laatukriteereitä.

Tiedollisten valmiuksien oppimisen tavoitteena on tieto ja ymmärrys ekologisesta, sosiaalisesta, kulttuurisesta ja taloudellisesta ympäristöstä, jossa elämme ja toimimme. Jotta osaisimme toimia kestävän elämäntavan mukaisesti, meidän tulee ymmärtää luonnon, yhteiskunnan ja maailman toimintaa, kestävän kehityksen kysymyksen taustoja ja niiden ratkaisumahdollisuuksia sekä omaa rooliamme ja vaikutusmahdollisuuksia yhteisiin asioihin. Kestävän tulevaisuuden rakentamisessa tärkeintä ei ole kuitenkaan olemassa olevan tiedon oppiminen, vaan tiedon käsittelyyn ja muutoksen aikaansaamiseen liittyvien valmiuksien omaksuminen.

Näitä valmiuksia ovat **ajattelun taidot**, joihin kuuluvat **kokonaisuuksien ymmärtäminen, kriittisen ajattelun taidot** ja **tulevaisuuden rakentamisen taidot**. Kestävän kehityksen kysymykset ja niihin liittyvät ilmiöt ovat usein luonteeltaan monimutkaisia. Niiden ymmärtäminen edellyttää kokonaisuuksien ymmärtämistä, jolla tarkoitetaan muun muassa luonnonjärjestelmien, teknologian, talouden ja yhteiskunnan toiminnan sekä ihmisen ja luonnon välisten vuorovaikutussuhteiden hahmottamista kokonaisuuksina. Maailma, jossa elämme, ei ole kestävän kehityksen tavoitteiden mukainen. Siksi kestävään kehitykseen pääseminen edellyttää nykyisten yhteiskunnallisten ja kulttuuristen arvostusten, käytäntöjen ja rakenteiden sekä elämäntapamallien kriittistä arviointia ja vaihtoehtoisten ratkaisujen etsimistä.

Tulevaisuuden rakentamisen taitoihin kuuluu kyky pohtia aidosti, mitä oikeastaan tarvitsemme ollaksemme onnellisia, millainen maailman tulisi olla ja miten haluttuun tilaan voitaisiin päästä. Oppilaita tulee rohkaista luovaan ja myönteiseen ajatteluun sekä vaikutusmahdollisuuksiin yksin ja yhdessä: tulevaisuus rakentuu siitä, miten minä ja me kaikki yhdessä toimimme. Kestävän elämäntavan opettelu on osa tulevaisuuden rakentamista. Se tarkoittaa yksilön vaikutusmahdollisuuksien tunnistamista elämän eri rooleissa ja tilanteissa.

Kestävän tulevaisuuden rakentajaksi kasvaminen edellyttää myös **toiminnan taitoja ja kokemuksia**. Ympäristövastuullisia toimintatapoja ja sosiaalisia taitoja voidaan oppia toimimalla koulun omassa oppimisympäristössä. Koulun ulkopuolisissa ympäristöissä toimimisen tavoitteena on tuoda oppimiseen kokemuksellinen ja tunnepitoinen ulottuvuus, jonka avulla on mahdollista syventää oppilaan omaa ympäristösuhdetta ja synnyttää kestävän kehityksen asioille omakohtaisia merkityksiä. Tärkeitä asioita ovat myös ympäristön havainnointi ja tutkiminen, joiden avulla voidaan syventää ymmärrystä ympäristön toiminnasta ja vuorovaikutussuhteista. Luonnonympäristöjen lisäksi oppimistöinä voivat toimia myös rakennettu ympäristö ja kulttuuriympäristö, sekä sosiaalinen, kulttuurinen ja taloudellinen ympäristö.

Kestävän kehityksen kasvatuksen keskeisiä toiminnan taitoja ovat osallistumisen ja vaikuttamisen taidot. Aidot osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuudet, ympäröivässä yhteisössä toimiminen, sekä näkyvien tulosten aikaan saaminen ovat olennaisia kasvatettaessa vastuullisia kansalaisia, jotka kokevat oman toimintansa merkitykselliseksi ja haluavat vaikuttaa yhteisiin asioihin. Tärkeää on, että oma oppilaitos tarjoaa osallistumista tukevan toimintakulttuurin, jossa kaikilla on mahdollisuus vaikuttaa yhteisiin asioihin. Vaikuttamismahdollisuuksia tulee etsiä myös koulun ulkopuolelta esimerkiksi osallisuushankkeilla, joissa toimitaan koulua ympäröivässä yhteisössä ja vaikutetaan ympäristöön.

Ammatillisten oppilaitosten kestävän kehityksen kriteerit

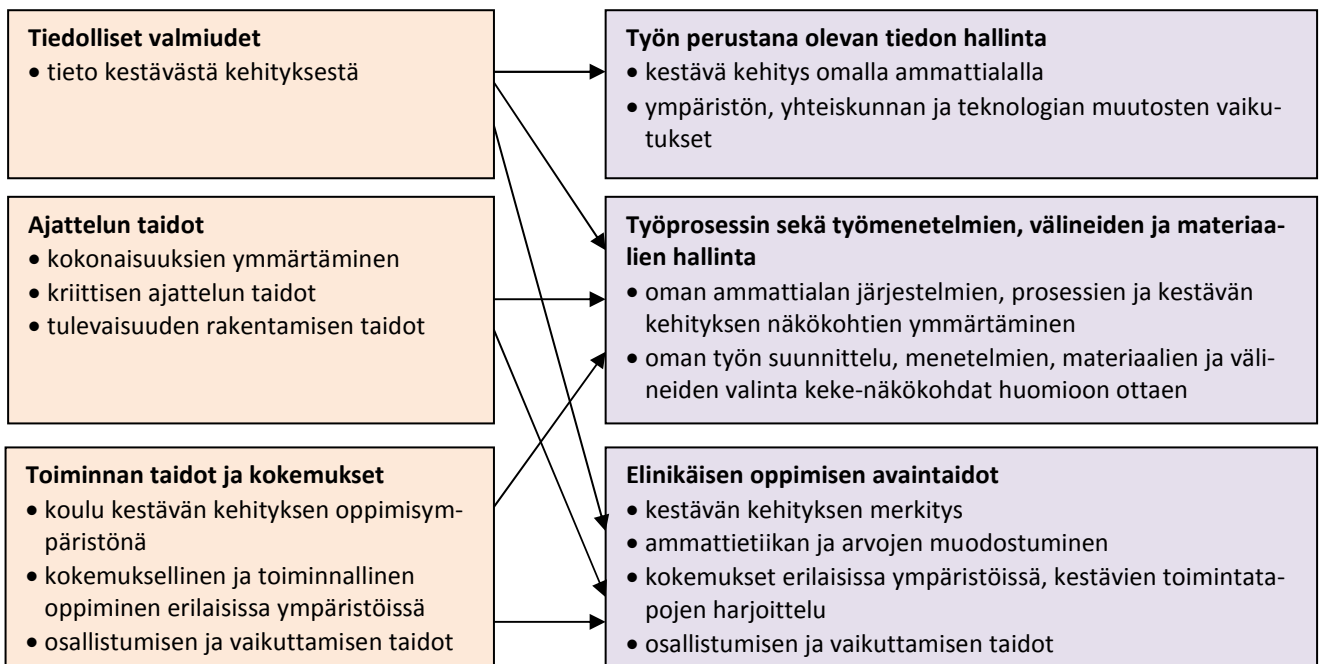
Uusissa ammatillisten perustutkintojen perusteissa on kuvattu tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset sekä ammattiosaamisen näyttöjen arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit. Tutkinnon perusteet asettavat samalla tavoitteet ja sisällöt koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmalle. Koulutuksen järjestäjän tulee lisäksi omassa opetussuunnitelmassaan täsmentää, millä tavoin tutkinnon perusteiden vaatimusten mukainen opetus toteutetaan. Tutkintojen perusteissa jokaisesta tutkinnon osasta on kuvattu seuraavat arvioinnin kohteet:

- Työprosessin hallinta
- Työmenetelmien, välineiden ja materiaalien hallinta
- Työn perustana olevan tiedon hallinta
- Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Ammatillisten oppilaitosten kestävän kehityksen kriteerien opetuksen toteutuksen arviointia koskevat kriteerit (15-21) noudattavat tutkinnon perusteiden arvioinnin kohteiden rakennetta. Kriteereissä työprosessin sekä työmenetelmien, välineiden ja materiaalien hallinta on kytketty yhdeksi kokonaisuudeksi. Yleissivistävien koulujen kriteereissä vastaava arvioinnin rakenne perustuu edellä esiteltyyn kolmijakoon tiedolliset valmiudet, ajattelun taidot sekä toiminnan taidot ja kokemukset. Ammatillisten oppilaitosten kriteereissä nämä kestävän kehityksen kasvatuksen näkökulmat on sisällytetty tutkinnon perusteiden arviointikohteisiin.

Yleissivistävät koulut

Ammatilliset oppilaitokset

Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Uusissa tutkintojen perusteissa on kuvattu 11 elinikäisen oppimisen avaintaitoa, joita arvioidaan osana ammattiosaamisen näyttöjä. Tutkinnon osaa koskevasa näytössä elinikäisen oppimisen avaintaidoista arvioinnin kohteina ovat vain ko. tutkinnon osaan liittyvät avaintaidot, jotka on kuvattu tutkinnon perusteissa. Avaintaidoista yksi on kestävä kehitys, jonka kuvaus on seuraava: ”Opiskelija tai tutkinnon suorittaja sitoutuu toimimaan ammatissaan kestävästi kehityksen ekologisten, taloudellisten, sosiaalisten sekä kulttuuristen periaatteiden puolesta. Hän noudattaa alan työtehtävissä keskeisiä kestäviä kehitystä käsitteleviä sääädöksiä, määräyksiä ja sopimuksia.” On tärkeää huomata, että myös muut avaintaidot sisältävät kestävästi kehityksen näkökulmia. Niitä on otettu huomioon kestävästi kehityksen kriteerien sisällöissä. Seuraavaan taulukkoon on koottu tutkintojen perusteiden elinikäisen oppimisen avaintaitojen kuvaukset ja niiden yhteydet kestävästi kehityksen kriteereihin.

Elinikäisen oppimisen avaintaitojen kuvaus	Yhteys kriteereihin	Kestävän kehityksen näkökulman kuvaus kriteereissä
<p>Oppiminen ja ongelmanratkaisu Opiskelija tai tutkinnon suorittaja suunnittelee ja organisoii opiskeluaan, on motivoitunut ja halukas oppimaan uutta sekä kehittämään itseään ja työtään. Hänellä on realistinen käsitys omasta osaamisestaan. Hän ratkaisee työssään ongelmatilanteita sekä tekee valintoja ja päätöksiä. Hän toimii työssään joustavasti, innovatiivisesti ja uutta luovasti.</p>	15, 16	Oman työn suunnittelu sekä menetelmien, materiaalien ja välineiden valinta kestävästi kehityksen näkökohdat huomioon ottaen
<p>Vuorovaikutus ja yhteistyö Opiskelija tai tutkinnon suorittaja toimii tilanteen vaatimalla tavalla erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä ilmaisee erilaisia näkökantoja selkeästi, rakentavasti ja luottamusta herättäen. Hän toimii yhteistyökykyisesti erilaisten ihmisten kanssa ja työryhmän jäsenenä sekä kohtelee erilaisia ihmisiä tasavertaisesti. Hän ymmärtää ja noudattaa yleisesti hyväksytyjä käyttäytymissääntöjä ja toimintatapoja.</p>	20, 22	Sosiaalisten ja kulttuuristen taitojen oppiminen Opiskelijoita aktivoivat, osallistavat ja yhteisöllisyyttä tukevat opetusmenetelmät
<p>Ammattietiikka Opiskelija tai tutkinnon suorittaja toimii työssään ammatin arvoperustan mukaisesti. Hän sitoutuu työhönsä ja toimii vastuullisesti noudattaen tehtyjä sopimuksia ja ammatin sääntöjä.</p>	17, 19	Vastuullinen yritystoiminta, ammattietiikan kehittyminen Tieto ammatin kestävästi kehityksen sääädöksistä, määräyksistä ja sopimuksista
<p>Terveys, turvallisuus ja toimintakyky Opiskelija tai tutkinnon suorittaja toimii turvallisesti ja vastuullisesti työ- ja vapaa-aikana sekä liikenteessä ja on motivoitunut ylläpitämään terveellisiä elintapoja sekä toiminta- ja työkykyään. Hän työskentelee ergonomisesti oikein, osaa alallaan tarvittavan terveystietämisen sekä tunnistaa työhön ja työympäristöön liittyviä vaaroja ja terveyshaittoja.</p>	15, 20, kestävästi kehityksen teemat	Turvallisuus- ja terveysnäkökohtien tunnistaminen ja hallinta omassa työssä Turvallisten ja terveellisten toimintatapojen harjoittelu Oppilaitos voi valita turvallisuuteen tai terveyteen liittyvän teeman kestävästi kehityksen ohjelmaansa
<p>Aloitekyky ja yrittäisyys Opiskelija tai tutkinnon suorittaja edistää toiminnallaan tavoitteiden saavuttamista. Hän toimii aloitteellisesti, tunnollisesti ja asiakaslähtöisesti työntekijänä ja/tai yrittäjänä. Hän suunnittelee ja toteuttaa projekteja tavoitteiden saavuttamiseksi. Hän kykenee taloudelliseen ja tulokselliseen toimintaan ja itsensä johtamiseen. Hän osaa mitoittaa oman työnsä tavoitteiden mukaan.</p>	15	Oman työn suunnittelu kokonaisuutena kestävästi kehityksen näkökohdat huomioon ottaen

<p>Kestävä kehitys Opiskelija tai tutkinnon suorittaja sitoutuu toimimaan ammatissaan kestävä kehityksen ekologisen, taloudellisen, sosiaalisten sekä kulttuuristen periaatteiden puolesta. Hän noudattaa alan työtehtävissä keskeisiä kestävä kehitystä käsitteleviä säädöksiä, määräyksiä ja sopimuksia.</p>	19, 20, 21	Sitoutumista toimintaan kestävä kehityksen puolesta edistetään lisäämällä tietoa kestävä kehityksen merkityksestä ja vaikuttamisen mahdollisuuksista, tukemalla ammatitietikan ja omien arvojen muodostumista, sisällyttämällä opetukseen monipuolisia kokemuksia ja toimimista erilaisissa oppimisympäristöissä sekä tarjoamalla aitoja osallistumisen ja vaikuttamisen kokemuksia
<p>Estetiikka Opiskelija tai tutkinnon suorittaja tunnistaa kulttuurien monimuotoisuutta ja yleisten mielihymysten kehityssuuntauksia. Hän ymmärtää esteettisten tekijöiden merkityksen jokapäiväisessä elämässä sekä rakentaa ja ylläpitää elin- ja työympäristön viihtyisyyttä kulttuuriin pohjautuvien kauneusarvojen mukaisesti.</p>	20	Kokemukset ympäristön ja kulttuurien monimuotoisuudesta
<p>Viestintä- ja mediaosaaminen Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa kommunikoida asianmukaisesti eri tilanteissa. Hän viestii monimuotoisesti ja vuorovaikutteisesti tilanteeseen sopivalla tavalla ja tarvittaessa selviytyy toisella kotimaisella kielellä ja yhdellä vieraalla kielellä. Opiskelija tai tutkinnon suorittaja tunnistaa ja havainnoi, tulkitsi ja arvioi kriittisesti erilaisia mediatuotteita. Hän osaa käyttää mediaa ja viestintäteknologiaa sekä pystyy tuottamaan yksinkertaisia media-aineistoja.</p>	Ei suoraa yhteyttä kriteereihin	Viestintä ja mediaosaaminen tukee kestävä kehityksen taidoista mm. kriittisen ajattelun kehittymistä
<p>Matematiikka ja luonnontieteet Opiskelija tai tutkinnon suorittaja käyttää peruslaskutoimituksia työssä vaadittavien ja arkipäivän laskutehtävien ratkaisemiseksi. Hän käyttää esim. kaavoja, kuvaajia, kuvia ja tilastoja ammattehtävien ja -ongelmien ratkaisemisessa. Opiskelija tai tutkinnon suorittaja käyttää ja soveltaa fysiikan ja kemian lainalaisuuksiin perustuvia menetelmiä ja toimintatapoja työssään.</p>	15, 16	Fysiikan ja kemian taitojen hyödyntäminen ammatillan järjestelmien ja prosessien kestävä kehityksen näkökohtien ymmärtämiseen sekä kestävä kehityksen mukaisien työmenetelmien, välineiden ja materiaalien valintaan
<p>Teknologia ja tietotekniikka Opiskelija tai tutkinnon suorittaja ymmärtää teknologian kehityksen vaikutuksia omaan ammatialaansa ja sen tulevaisuuteen. Hän osaa hyödyntää ammatissa käytettäviä teknologioita monipuolisesti. Hän ymmärtää tekniikan hyödyt, rajoitukset ja riskit. Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa käyttää tietotekniikkaa monipuolisesti ammatissaan ja kansalaisena; hän hallitsee tietotekniikan käytön tiedonhankinnan, tallentamisen ja tuottamisen sekä tiedon siirtämisen ja vastaanottamisen välineenä.</p>	18	Teknologian kehityksen vaikutusten ymmärtäminen omaan ammatialaan ja tulevaisuuteen, teknologian mahdollisuudet kestävä kehityksen mukaisten ratkaisujen löytämisessä
<p>Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osallistuu rakentavalla tavalla yhteisön toimintaan ja päätöksentekoon eri tasoilla. Hän tietää oikeutensa ja velvollisuutensa työntekijänä ja kansalaisena. Hän noudattaa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakien periaatteita. Hän toimii asiallisesti eri taustan omaavien ihmisten kanssa.</p>	20, 21, 22	Sosiaalisten ja kulttuuristen taitojen harjoittelu Aidot osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuudet Opiskelijoita aktivoivat, osallistavat ja yhteisöllisyyttä tukevat opetusmenetelmät

Kriteereiden käyttö opetuksen suunnittelun ja arvioinnin tukena

Kestävän kehityksen kriteerien käyttöä ohjeistettaessa tulee painottaa, että opetusta koskevat kriteerit ovat opetuksen toteutuksen suunnittelun ja opetuksen arvioinnin työväline. Kriteerien tarkoituksena ei ole kuvata ammattiosaamisen näyttöihin liittyviä osaamisvaatimuksia tai arviointikriteereitä, vaan nämä määritellään tutkintojen perusteissa.

Laatiessaan omaa opetussuunnitelmaansa koulutuksen järjestäjä tai oppilaitos voi kriteerien avulla varmistaa, että tutkinnon osien opetuksen toteutuksessa tulevat otetuksi huomioon kaikki tärkeät kestävän kehityksen näkökohdat. Lisäksi kriteerit kannustavat pohtimaan opetusmenetelmien kehittämistä kestävän kehityksen taitojen oppimista tukeviksi. Kriteerit toimivat myös opetuksen arvioinnin työvälineenä. Niiden avulla voidaan arvioida, toteutuivatko kestävän kehityksen tiedolliset ja taidolliset oppisisällöt tutkinnon opetuksessa. Opetuksen suunnittelua ja arviointia helpottamaan kriteerien pohjalta tuotetaan arviointiperusteet ja kysymyslistat, joissa kriteerien sisältöä on aukaistu esimerkkien kautta.

Kestävän kehityksen kriteerien yhteydet koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmaan

